

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Journal of Social Sciences

p-ISSN:1300-9702 e-ISSN: 2149-3243

Girmeler Yerleşmesi Sondaj Açması Pleistosen Sonu Yontmataş Buluntularının Genel Bir Değerlendirmesi*

A General Assessment of the End-Pleistocene Chipped Stone Finds in the Sounding Trench of the Girmeler Settlement

Kerem DEMİR¹

¹Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli, keremd@pau.edu.tr, orcid.org/0009-0003-1666-3757

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
24.04.2025
Kabul/Accepted:
02.07.2025

DOI:

10.18069/firatsbed.1683295

Anahtar Kelimeler

Girmeler, Pleistosen
Dönem sonu, yontmataş

ÖZ

Muğla'nın Seydikemer İlçesi'nde, Eşen Vadisi kıyısında kayalık bir tepede, iki galerili mağara (A ve B Mağaraları) ve önlerinde düzleştirilerek tahrip edilmiş bir höyükten oluşan Girmeler'de, 2020-21 yıllarında "A" Mağarasının önünde muhtemelen tahrip edilmiş höyüğün tabanına açılan 1,5x2,5 metrelik bir sondaj açmasında Pleistosen Dönem sonuna, radyokarbon tarihlerine göre MÖ 12.036-10.677 yılları arasına tarihlendirilen tabakalara ulaşılmıştır. Anadolu'da Pleistosen Dönem sonu ile ilgili çok az araştırma yapılmış ve bu çalışma ile alana katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ancak Anadolu, iki büyük kültürel bölge arasında yer alan konumuyla dönemle ilgili pek çok sorunsalın cevabının bulunabileceği bir potansiyeldedir. İşte bu yüzden Anadolu'nun güney batı köşesinde yer alan Girmeler yerleşimi Pleistosen Dönem sonu yontmataş eserlerinin tekno-tipolojik analizinin yapılarak literatüre sunulması önemlidir. Girmeler, Antalya Katran Dağı'nda yer alan Karain B, Öküzini Mağarası, Kızılin Mağarası ve Kemer İlçesi'nde yer alan Beldibi kaya sığınağı ve Orta Anadolu'da yer alan Pınarbaşı ve Gedikkaya yontmataş buluntu toplulukları incelendiğinde bunların aynı endüstriyel geleneği paylaştıkları görülmektedir.

ABSTRACT

In 2020-21, in a 1.5x2.5 meter sounding trench opened at the base of the probably destroyed mound in front of Cave "A" in Girmeler, a rocky hill on the shores of Eşen Valley in Seydikemer District of Muğla, reached layers dated to the end of the Pleistocene Period, between 12,036-10,677 BC according to radiocarbon dates. Very little research has been done on the end of the Pleistocene Period in Anatolia. However, Anatolia has the potential to find answers to many questions about the period with its location between two large cultural regions. For this reason, it is important to conduct a techno-typological analysis of the end-of-Pleistocene Period chipped stone artifacts in Girmeler settlement located in the southwestern corner of Anatolia and present them to the literature. When the Girmeler, Karain B in Antalya Katran Mountain, Öküzini Cave, Kızılin Cave, Beldibi rock shelter in Kemer District and Pınarbaşı and Gedikkaya chipped stone assemblages in central Anatolia are examined, it is seen that they share the same industrial tradition.

Keywords

Girmeler, end of the
Pleistocene Period,
chipped stone

Atıf/Citation: Demir, K. (2025). Girmeler Yerleşmesi Sondaj Açması Pleistosen Sonu Yontmataş Buluntularının Genel Bir Değerlendirmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 3, 1377-1386.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Kerem DEMİR keremd@pau.edu.tr

* Girmeler yerleşmesinin malzemesini çalışmam konusunda beni teşvik eden ve her türlü desteği ve izni sağlayan Tlos Antik Kenti Kazı Başkanı Prof. Dr. Taner KORKUT'a teşekkür ederim.

1. Giriş

Pleistosen Dönem sonu yaklaşık olarak MÖ 20.000 – 10.000 yılları arasını kapsar. Bu dönem, avcı-toplayıcı insan kültüründe önemli değişimlerin yaşandığı, yeni adaptasyonların ortaya çıktığı ve bunların geliştiği bir süreçtir. Avcı – toplayıcı insan gruplarının daha yerleşik hale gelmesi, besin ekonomisi genişlemesi, mikrolitik alet teknolojisi, ticari faaliyetlerin ortaya çıkışı gibi insan medeniyetini Neolitik “Devrim”e götüren yenilik ve gelişmeler bu dönemde başlamış ve gelişmiştir.

Pleistosen Dönem sonu insan adaptasyonu Avrupa ve Güneybatı Asya’da bazı farklılıklarla gelişmiş ve farklı sonuçlara ulaşmıştır. Bu nedenle bu iki bölgede insan kültürü farklı isimlendirilmekte ve farklı değerlendirilmektedir. Avrupa’da bu dönem Geç/Son Üst Paleolitik Dönem olarak adlandırılır. Güneybatı Asya’da ise Epipaleolitik Dönem olarak adlandırılır.

Avrupa’da Gravettian sonrası dönemle ilgili iki büyük kompleks tanımlanır. Bunlar Solutrean, Badegoulian, Magdalenian, Epimagdalenian/Azilian Endüstrilerinin bulunduğu Orta-Batı Avrupa ve tekno-tipolojik ve krono-kültürel olarak Epigravettian olarak tanımlanan Doğu Avrupa ve Akdeniz Avrupası’dır (Ricci, Conesa ve Martini, 2019). Mikrolitizasyon ve besin genişlemesi gibi bazı temel gelişmeleri Epipaleolitik Dönem ile paylaşıp da Epigravettian, Üst Paleolitik Dönem’in devamı olarak nitelenir. Epipaleolitik Dönem ise özellikle Yakın Doğu’da Üst Paleolitik Dönem’den Neolitik Dönem’e geçiş dönemi niteliğindedir.

Yukarıdaki gibi kısa ve genel bir şekilde açıklanabilen bu süreç araştırma literatüründe genel olarak kabul edilse de, bu dönemde ortaya çıkmış ya da önceki Üst Paleolitik Dönem’den kök alarak gelişmiş ve sonuçta tarım ve hayvancılığın yerleşmesine vesile olmuş bir takım birbiri içine geçmiş fenomenin, neden, nasıl, nerede ve ne zaman ortaya çıkıp geliştiği, birbirleriyle olan etkileşim veya bağımsız yönelimleri ile ilgili sorularının cevapları hala çok eksik, tartışmalı veya bilinmeyenlerle doludur. Örneğin Epipaleolitik sonunda tarım ve hayvancılık besin ekonomisine dayalı yerleşik yaşamın ortaya çıkışının iklim ve doğa koşullarıyla bağlantılı sebepleri gibi temel bir konuda bile birbirine zıt yorumlar vardır. Örneğin bazı araştırmacılar Neolitik Çağ’ın ortaya çıkışını Genç Dryas (YD), ani iklim değişikliği ve yaklaşık 13.000 ila 11.800 yıl önce soğuk ve kuru buzul çağı koşullarına geri dönüşle ilişkilendirir (örn. Bar-Yosef, 1998; Moore ve Hillman, 1992; Moore, Hillman ve Legge, 2000) veya nüfus baskısı (örn. Binford, 1968; Stiner, 2001; 2002; 2006; Stiner ve Munro 2002). Karain B ve Öküzini faunal kalıntıları üzerine araştırma yapmış Levent Atıcı ise Bolling/Allerød’un elverişli koşullarının, Epipaleolitik Dönem’in son bölümünde Batı Toros Dağları’nın verimli ortamlarında uzun süreli yerleşim yeri işgalini ve çok mevsimlik arazi kullanımını teşvik ettiğini iddia eder (Atıcı, 2009).

Ancak yine de birbirini tetikleyen, destekleyen ve geliştiren, doğal ve insan adaptasyonu ile ilgili bu fenomenlerin Neolitiğin ortaya çıkışını hazırladığı literatürde kabul görür.

İklim ve çevre koşulları, mikrolitizasyon, uzman avcılık ve besin ekonomisi genişlemesi, giderek artan demografik baskı, bölgeselcilik ve sedentizm ve mezar uygulamaları, sanatsal ve/veya dinsel öğelerin artışı olarak sıralayabileceğimiz bu fenomenlerin birbirlerini teşvik ettikleri, destekledikleri kabul edilse de hangilerinin öncelikli oldukları konusundaki belirsizlikler sürmektedir.

Literatürdeki bu teorik sorunsalların çözümündeki en büyük fiziksel sorun ise Levant ve Avrupa dışındaki bölgelerde kazı ve araştırmaların çok yetersiz olmasıdır. Levant’ın doğusu ve kuzey doğusundaki Toros-Zagroslar’da, Suriye’nin kuzeyinde ve özellikle Ortadoğu ile Avrupa’yı birbirine bağlayan Anadolu’da çok az kazı ve araştırma yapılmıştır. Bu da dönemle ilgili arkeolojik verilerin tam olarak değerlendirilememesine ve hatta yanlış yorum ve modellemelere sebebiyet vermektedir. Oysa özellikle Ortadoğu ve Avrupa arasında yer alan Anadolu’da yapılacak araştırmalar, Anadolu’da Pleistosen Dönem sonu insan adaptasyonu, doğu ve batı Levant’ta ortaya çıkan Epipaleolitik kültürlerin ve çağdaş Avrupa Son Üst Paleolitik kültürlerin yayılım, temas ve etkileşimleri konusunda olmak üzere bu kültürlerin çeşitliliği, farklılıkları veya bağımsız yönelimleri veya gelişimleri hakkında bilgilerin edinilmesinde çok önemli veriler sağlayacaktır.

Anadolu’nun batı-güney batısında Pleistosen Dönem sonu ile ilgili buluntular oldukça azdır. Antalya Döşemealtı’nda yer alan Öküzini, Karain ve Kızılın Mağaralarında yapılan kazı çalışmaları ile Beldibi ve Belbaşı Kaya sığınaklarından gelen buluntuların yanı sıra (Kartal, 2003; Özçelik, 2011; Erbil, Kartal ve Ağırsoy, 2021), son yıllarda Bergama Ballık Mağarası ve Eskişehir Gedikkayası Mağarası buluntuları ile Seydikemer Girmeler yerleşimi buluntuları dönemi anlamamıza yardımcı olmaktadır (Erdoğan ve diğerleri, 2021; Aksan ve diğerleri, 2022; Sarı, 2024). Ayrıca Batı Anadolu’da Bozburun ve Karaburun’da yapılan yüzey araştırmaları da Pleistosen sonuna tarihlendirilebilecek buluntular vermiştir (Çilingiroğlu, Kaczanowska, Kozłowski, Dinçer, Çakırlar ve Turan, 2020; Atakuman ve diğerleri, 2022). Güneybatı Anadolu’da Tlos Antik

Kenti'ne kuş uçuşu 5 km mesafede bulunan Girmeler, Eşen Vadisi kıyısında kayalık bir tepe üzerinde iki galerili mağara (A ve B Mağaraları) ve önlerinde yer alan küçük bir höyükten oluşur (Şekil 1). Yaklaşık 7 metre yüksekliğindeki Höyük 1980'li yıllarda tamamen yok edilmiştir (Korkut 2015). 2020-21 yıllarında "A" Mağarasının önünde tahrip edilmiş höyüğün tabanına açılan 1,5x2,5 metrelik bir sondaj açmasında Pleistosen dönem sonuna, radyokarbon tarihlerine göre MÖ.12036-10677 yılları arasına tarihlendirilen tabakalara ulaşılmıştır (Erdoğan ve diğerleri, 2021). Bu makale sondaj açmasından gelen yontmataş buluntularının genel bir değerlendirmesini içermektedir. Sondaj açmasında yaklaşık 2 metrelik dolgunun 1 metresi Geç Pleistosen Dönemi'ne tarihlenmektedir (Şekil 2 ve 3).

Şekil 1. Girmeler yerleşimi ve Batı Anadolu'da Pleistosen sonu yerleşmelerini gösteren harita.

Şekil 2. Girmeler yerleşimi önündeki sondaj açmasının yerini gösteren fotoğraf.

Şekil 3. Sondaj açması

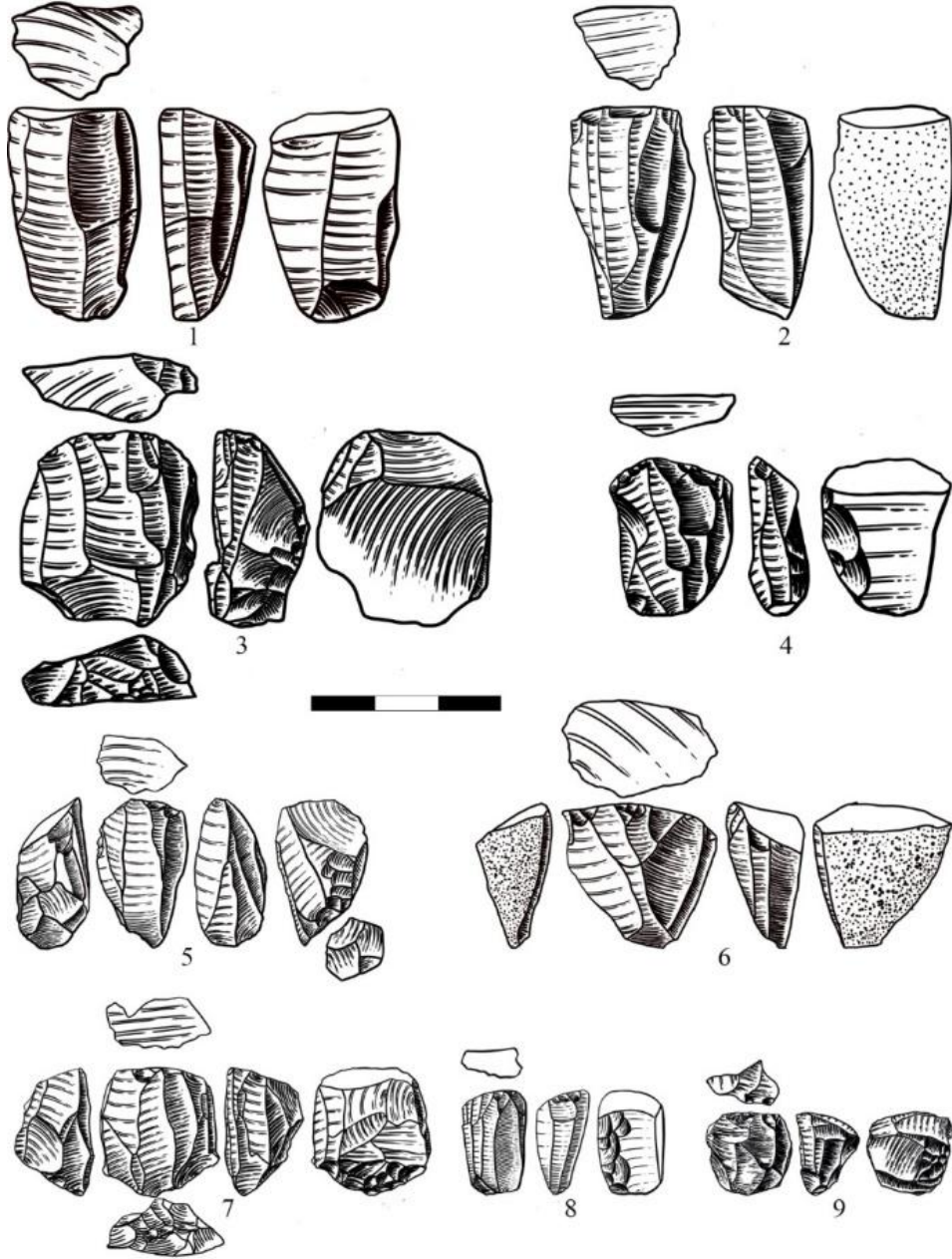
2. Materyal ve Metod

Girmeler yerleşimi sondaj kazısında ele geçen yontmataş buluntular teknolojik ve tipolojik analizleri yapılarak endüstride kullanılan yongalama teknolojileri, teknikleri ve gelenekleri incelenmiş, buluntular çekirdek, yongalama artığı, taşımalık ve düzeltili alet kategorilerine ayrılarak tasnif edilmiştir. Tasnif edilen yontmataş gruplarının istatistiksel değerlendirmeleri yapılarak teknik çizimleri yapılmıştır.

3. Sondaj Açması Yontmataş Buluntuları

Yontmataş buluntularının hammaddesi radyolit ve çakmaktaşıdır (Şekil 8). Bu hammaddelerin yerel olması nedeniyle kolayca elde edilip yerleşime getirildiği ve burada yongalandığı, buluntu topluluğunda yer alan çekirdekler, yongalama yüzeyi yenileme yongaları, tabletler ve tepeli dilgilerden anlaşılmaktadır. Bulunan 37 çekirdeğin 33 tanesi dilgicik çekirdeğidir. Genel olarak yonga eksi izleri taşıyan kalan 4 çekirdek ise olasılıkla dilgicik üretimine daha fazla devam edilememiş, tükenmiş çekirdeklerin veya dilgicik çekirdeği hazırlık aşamasında terk edilen, dilgicik üretimiyle ilişkili çekirdekler olabilir. Dilgicik çekirdeklerinin 28 tanesi tekrarlayan teknolojik ve tipolojik özellikler gösterir. Bunlar, tek ya da birkaç çıkarım ile hazırlanmış, yongalama yüzeyine dar açılı bir vurma düzlemi, kabuksal veya yine tek veya birkaç çıkarım ile düz veya hafif dışbükey bir sırt ve dışbükey olarak hazırlanmış bir yongalama yüzeyine sahip, geniş alınlı yarım konik çekirdeklerdir (Şekil 4).

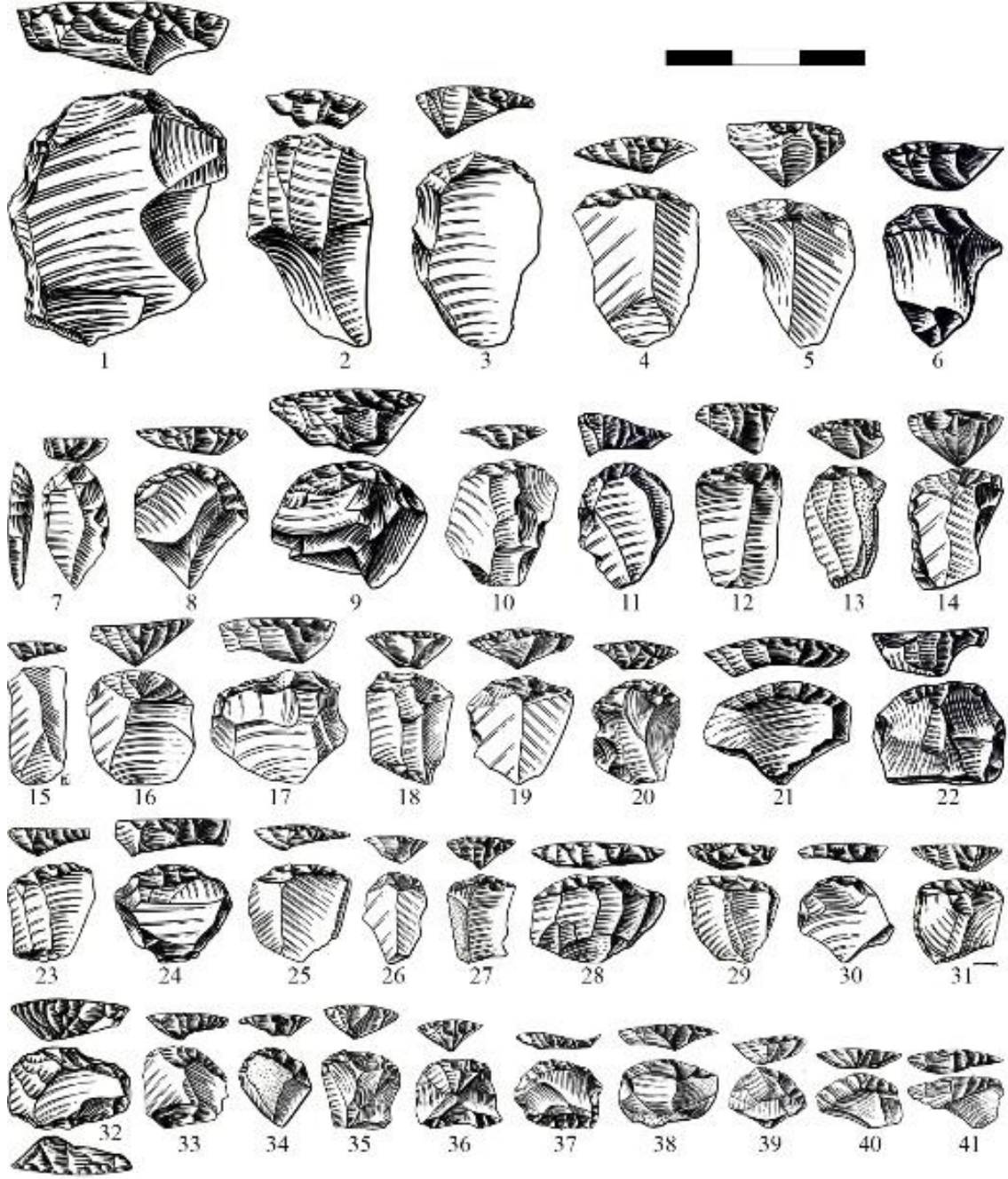
Çekirdeklerin içinde tek yönlü olanlar fazla olup (n: 22) (Şekil 4: 2,3,6), 7 tanesi aynı yongalama yüzeyinden karşılıklı zıt iki yönlü (Şekil 4: 1,4,7,8), bir tanesi farklı yongalama yüzeylerinden birbirine dik iki yönlü (Şekil 4: 9) ve bir tanesi de farklı yongalama yüzeylerinden birbirine çapraz iki yönlü çekirdektir (Şekil 4: 5). Dört adet çekirdek, olasılıkla tükenmiş ve yongalama yüzeylerinin dışbükeyliklerini kaybetmeleriyle yassı bir şekil almış yarım konik çekirdeklerdir. Kalan beş dilgicik çekirdeği ise dik yongalama açılı konik çekirdeklerdir. Bunlardan üç tanesi aynı yongalama yüzeyinden birbirine zıt iki yönlü, diğer ikisi ise tek yönlüdür. Çekirdeklerin çoğu yongalamanın devamını sağlayan yenileme yongalarının izlerini taşır. Bunlar yongalama yüzeyinin dışbükeyliğini sağlayan zıt yönlü çıkarımlar veya kılavuz tepeli dilgilerin oluşturulması sırasında kenarlardan yapılan yonga çıkarımlarıdır. Henüz tükenmeden terk edilmiş çekirdeklerin çoğu, yongalama yüzeylerinde terk edilmelerine neden olan menteşe bitimli çıkarım eksi izlerini taşır.

Şekil 4. Girmeler yerleşimi çekirdekleri.

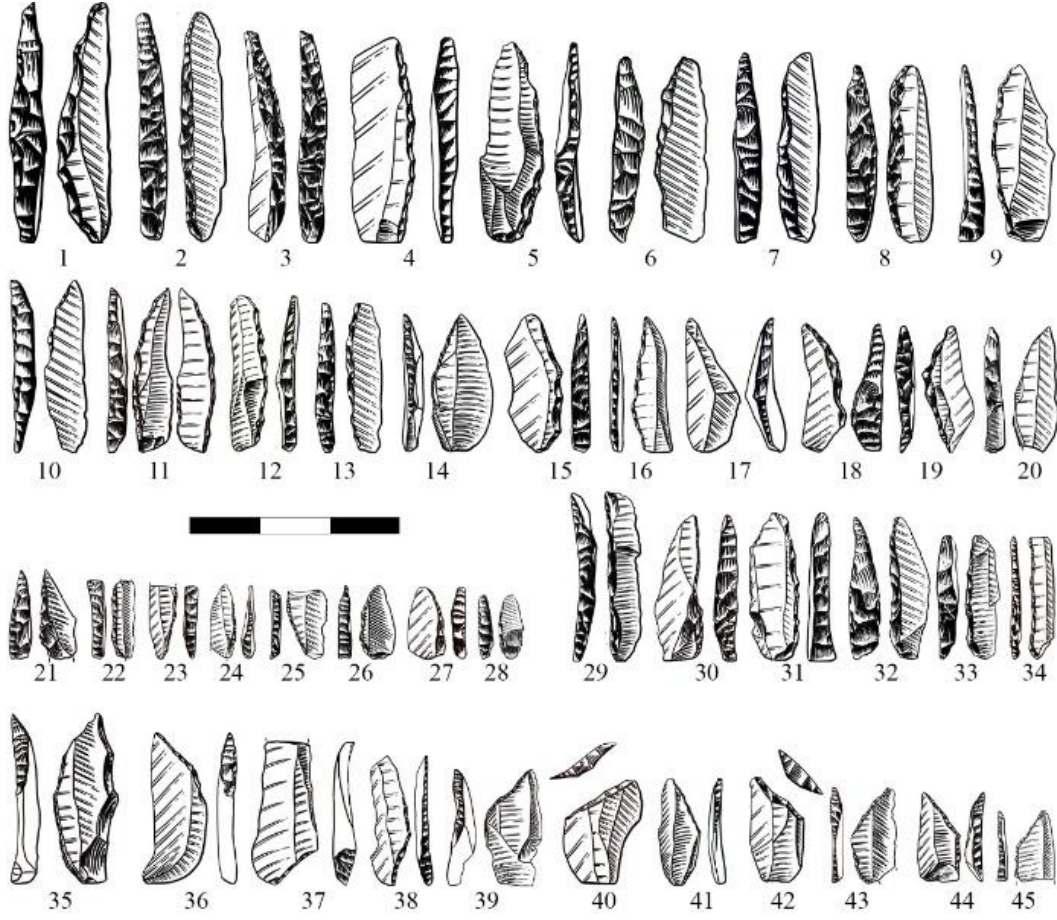
Çok sayıdaki dilgicik çekirdeği ile dilgicik ve düzeltili aletlerde tercih edilen taşımaklıklar, üretimin esas hedefinin dilgicik elde etmek olduğunu göstermektedir. Sadece ön kazıyıcıların taşımaklıklarını oluşturan yongalar ve çeşitli boyut ve biçimlerdeki düzeltisiz yongalar, olasılıkla dilgicik çekirdeklerinin hazırlanması ve dilgicik üretiminin devam ettirilmesi sırasında üretilen yan ürünlerdir. Laminer taşımaklıklar içerisinde az sayıda dilgi olup geriye kalanların tamamı dilgiciklerden oluşur.

Düzeltili aletleri %67,92'lik bir oran ile mikrolitik ve %32,07'lik bir oranda makrolitik aletler oluşturur. Makrolitik aletleri %80,39'luk bir oranla ön kazıyıcılar oluşturur (Şekil 5). Çoğunluğu yarı dairesel, başparmağı tırnağı biçimli veya yelpaze biçimli kısa ön kazıyıcılardır. Genişlikleri boylarından fazla olan yatay ön kazıyıcılar %43,9'luk bir oran ile oldukça fazladır. Diğer makrolitik aletler arasında üç adet sırtlı dilgi, üç adet kenarsal düzeltili dilgi, üç adet dişlemeli/çontuklu dilgi, bir adet delgi ve bir adet distal uçtan verev budanmış dilgi bulunur.

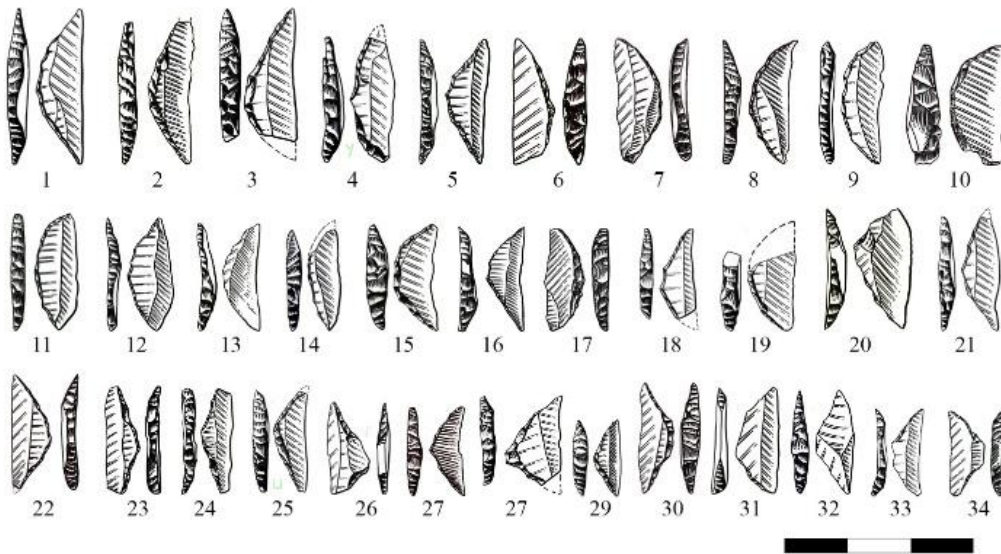
Şekil 5. Girmeler yerleşimi ön kazıyıcıları.

Mikrolitik aletler arasında geometrik olanlarla geometrik olmayanların oranı birbirine oldukça yakındır. Az bir fark ile baskın grubu oluşturan geometrik olmayan mikrolitik aletler içerisinde ise, sırtlı dilgicik ve uçlar yaygındır. Sırtlı dilgiciklerin sadece birkaçı düz sırtlı (Şekil 6: 29-34) olup diğerleri kavisli sırtlı dilgiciklerdir (Şekil 6: 1-29). Bunlar dik, bazen bipolar düzeltilelerle tek kenarlarına yapılmış sırtlara sahip dilgiciklerdir. İki sırtlı dilgicik veya uç hiç yoktur. Geometrik olmayan mikrolitlerin diğer grubunu ise budanmış dilgicik ve budanmış sırtlı dilgicikler oluşturur. Oldukça çeşitli ölçü ve formlarda olan bu dilgiciklerin tamamı distal veya proksimal uçlarından verrev olarak budanmışlardır (Şekil 6: 35-45).

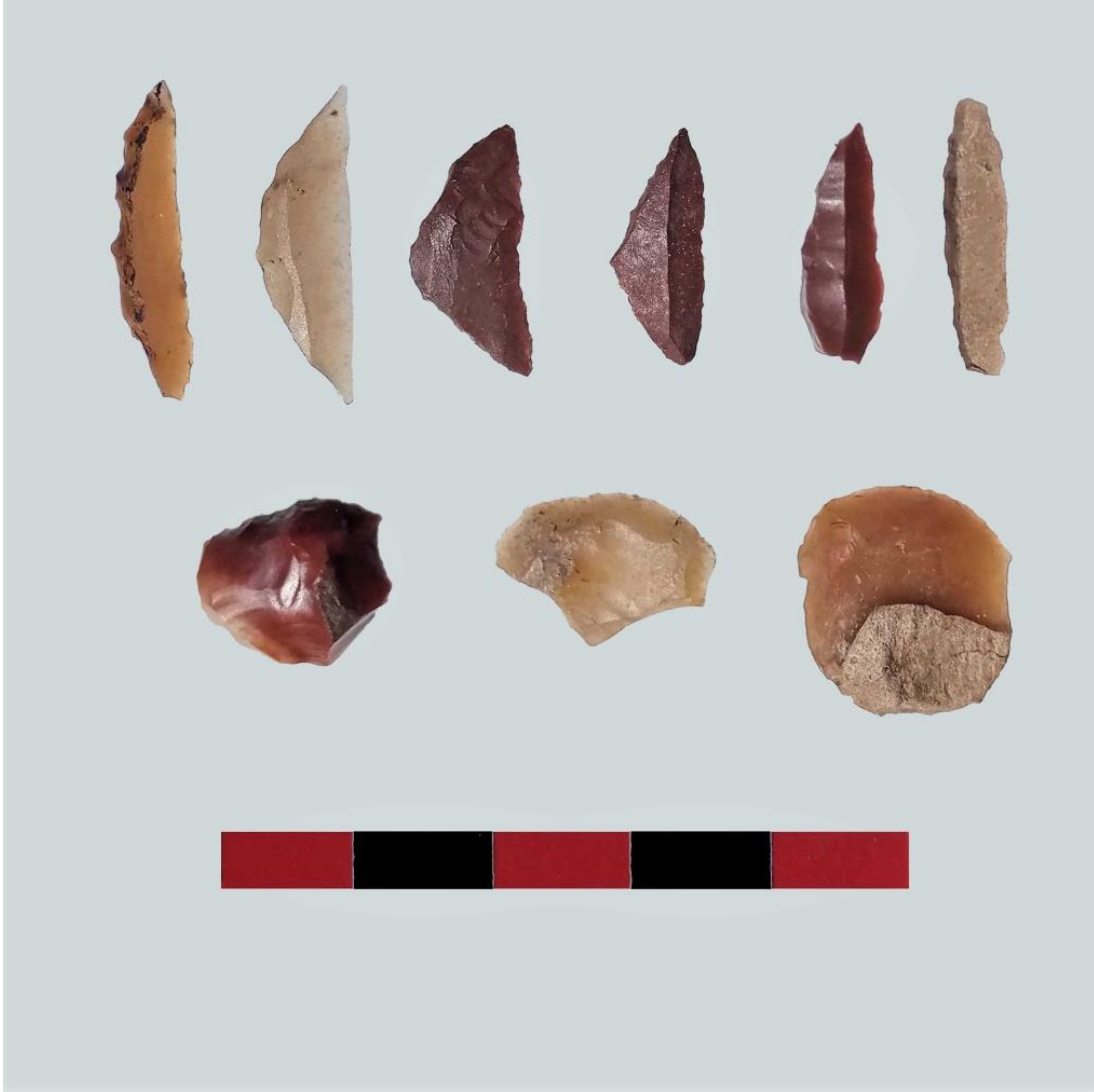

Şekil 6. Girmeler yerleşimi geometrik olmayan mikrolitleri.

Geometrik mikrolitler arasında baskın grubu yarımaylar oluşturur (Şekil 7: 1-19). Trapez (Şekil 7: 30-34) ve üçgenler (Şekil 7: 20-29) ise hemen hemen eşit miktardadır. Bu gruptaki bazı segmentler oldukça atipik olup verrev budanmış kavisli sırtlı dilgiciklerle ilişkili olduklarını düşündürür.

Şekil 7. Girmeler yerleşimi geometrik mikrolitleri.

Şekil 8. Girmeler yerleşimi yontmataş buluntularından örnekler.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Girmelerin ilk olarak *Bolling-Allerod* olarak bilinen sıcak ve yağışlı dönemde kurulduğu ve *Younger Dryas* olarak bilinen soğuk ve kurak dönemde de yerleşimin devam ettiği anlaşılmaktadır. Girmeler Geç Pleistosen sonu yontmataş endüstrisi yerel hammadde kullanımı, küçük radyolarit yumrularından dar yongalama açılı ve düz sırtlı yarım konik çekirdeklerden dilgicik üretimi, alt tabakalarda baskın sırtlı dilgicik ve uç üretimi, üst tabakalarda yarımayların baskın olduğu geometrik mikrolit üretimi ve makrolitler içerisinde kısa ön kazıyıcıların baskınlığı ile Antalya Karain B, Öküzini Mağarası, Kızılın Mağarası ve Beldibi kaya sığınağı ile aynı endüstriyel geleneği paylaştıkları anlaşılmaktadır.

Girmeler yerleşiminin Pleistosen Dönem sonu oluşumu Levant Geç Epipaleolitik kültürü Natufian ve Avrupa Geç Üst Paleolitik kültürü Geç Epigravettian ile çağdaştır. Yontmataş endüstrileri karşılaştırıldığında Natufian endüstrisinin iyi organize edilmemiş çekirdeklerden yonga üretimi geleneği Girmeler yerleşimi endüstrisinde yoktur. Tipolojik açıdan Natufian kültürünün bir belirteci olan Helvan düzeltili yarımaylar da Girmeler yerleşiminde görülmez. Ayrıca Natufian kültüründe fazlaca bulunan ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ile ilişkilendirilen öğütme taşları, havanlar ve havanellerine de ne Girmeler yerleşiminde ne de batı-güneybatı Anadolu'daki diğer yerleşimlerde rastlanmaz.

Girmeler yerleşimi yontmataş endüstrisini Geç Epigravettian ile karşılaştırdığımızda ise daha benzer bir

görüntü karşımıza çıkar. Epigravettian endüstriler laminar taşımaklık üretimi, baskın şekilde kısa ön kazıyıcıların varlığı ve mikrolitler içerisinde çok miktarda kavisli sırtlı dilgiciklerin varlığıyla karakterizedir. Geç aşamada yarımaylar başta olmak üzere geometrik mikrolitlerin sayısı artar. Girmeler yerleşimi yontmataş endüstrisi de benzer bir görünüm sergiler. Üstelik Girmeler’de 2025 yılı Nisan ayında gerçekleştirilen kısa süreli kazılarda B mağarası önünde açılan açmada ele geçen yontmataş buluntular ilk gözlemlere göre teknolojik ve tipolojik açıdan Mezolitik özellikler sergilemektedir (B. Erdoğan, kişisel görüşme Nisan 2025). Bu devamlılık durumu da Girmeler yerleşimi Pleistosen Dönem sonu yontmataş endüstrisinin Avrupa Geç Üst Paleolitik kültür bölgesi içerisinde yer aldığına işaret etmektedir.

Kozłowski ve Kaczanowska (2004)’da Batı-Güneybatı Anadolu’daki Pleistosen sonu endüstrilerini Balkan Epigravettian kültürü kapsamında değerlendirmiştir.

Tüm bu veriler dikkate alındığında Girmeler yerleşimi Pleistosen Dönem sonu oluşumunu Balkan Epigravettian kültürü içerisinde konumlandırmak mümkündür. Ancak daha kesin sonuçlara ulaşmak için gerek Girmeler yerleşiminde gerekse batı-güneybatı Anadolu’nun diğer bölgelerinde kapsamlı arkeolojik çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Pleistosen Dönem sonunda bölgenin bu iki büyük kültürün ortak sınırı ve kesişim noktası olduğu anlaşılmaktadır. İlerideki çalışmalar ile Doğu Batı eksenli iki kültürün Batı Anadolu’daki yayılımının ve birbiriyle olan etkileşimlerinin tespit edilmesi gerek Pleistosen Dönem sonu gerekse Holosen Dönem başı Neolitik kültürün ortaya çıkışıyla ilgili sorunsalların çözümüne de katkıda bulunacaktır.

Kaynaklar

- Aksan, M., Ateş, G., Aydın, Y., Erbil, E., Ludwig, B., Mania, U. ... Taşkıran, H. (2022). Ballık Mağarası (Dikili ilçesi) Kazısı. 42. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 2, 357-365.
- Atakuman, Ç., Erdoğan, B., Gemici, H. C., Baykara, İ., Karakoç, M., Biagi, P. ... Dirican, M. (2022). Before the Neolithic in the Aegean: The Pleistocene and the Early Holocene Record of Bozburun- Southwest Turkey. *The Journal of Island and Coastal Archaeology* 17, 3, 323-355.
- Atici, L. (2009). Specialisation & diversification: animal exploitation strategies in the terminal Pleistocene, Mediterranean Turkey. *Before Farming*, (3), 1-17.
- Bar-Yosef, O. (1998). The Natufian culture in the Levant, threshold to the origins of agriculture. *Evolutionary Anthropology: Issues, News, and Reviews: Issues, News, and Reviews*, 6(5), 159-177.
- Binford, L. R. (1968). Post-Pleistocene adaptations. In Binford, SR & Binford, LR (eds) *New perspectives in archeology*. Chicago: Aldine: 313–341.
- Çilingiroğlu, Ç., Kaczanowska, M., Kozłowski, J. K., Dinçer, B., Çakırlar, C., Turan, D. (2020). Between Anatolia and the Aegean: Epipalaeolithic and Mesolithic Foragers of the Karaburun Peninsula, *Journal of Field Archaeology* 45, 7, 479-497.
- Erbil, E., Kartal, G., Ağirsoy, Z. B. (2021). A new settlement from the Epi-Palaeolithic period: The operational sequence and techno-typology of the knapped stone industry at the Kızılın site (Antalya, turkey). *Lithic Technology*, 46(2), 143-163.
- Erdoğan, B., Korkut, T., Takaoğlu, T., Atıcı, L., Kayacan, N., Guilbeau, D. ... ve Doğan, T. (2021). Late Pleistocene and Early Holocene finds from the 2020 trial excavation at Girmeler, Southwestern Turkey. *Anatolica* 47, 299-320.
- Kartal, M. (2003). Anadolu’nun Epi-Paleolitik Dönem Buluntu Toplulukları: Sorunlar, Öneriler, Değerlendirmeler ve Çeşitli Yaklaşımlar. *Anadolu/Anatolia* 24, 35-43.
- Korkut, T. (2015). *Arkeoloji, Epigrafi, Jeoloji, Doğal ve Kültürel Peyzaj Yapısıyla Tlos Antik Kenti ve Teritoryumu*. Ankara.
- Kozłowski, J. K. and Kaczanowska, M. (2004). Gravettian/Epigravettian sequences in the Balkans and Anatolia. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* 4, 1, 5-18.
- Moore, A. M. T. & Hillman, G. C. (1992). The Pleistocene to Holocene transition and human economy in Southwest Asia: the impact of the Younger Dryas. *American Antiquity* 57(3):482–494.
- Moore, A. M. T., Hillman, G. C. & Legge, A. J. (2000). *Village on the Euphrates : from foraging to farming at Abu Hureyra*. New York: Oxford University Press.
- Özcelik, K. (2011). Karain Mağarası B Gözü Epi-paleolitik Dönem Yontmataş Endüstrisi. *Işın Yalçınkaya’ya Armağan/Studies in Honour of Işın Yalçınkaya*, 213-225.
- Ricci, G., Conesa, M. V. & Martini, F. (2019). Through diachronic discontinuities and regionalization: The contribution of the analysis of the lithic industries from Grotta della Serratura (Strata 10-9) in the definition

- of Epigravettian in the southern Italian peninsula. *Journal of Archaeological Science: Reports*, 24, 175-191.
- Sarı, D. (2024). Anadolu Tarih Öncesi Dönemlerine Yeni Katkılar: İnhisar Gedikkaya Mağarası (MÖ 14500-4500). *Belleten*, 88(311), 1-43.
- Stiner, M. C. (2001). Thirty years on the “Broad Spectrum Revolution” and paleolithic demography. *PNAS* 98(13):6993–6996.
- Stiner, M. C. (2002). Carnivory, Coevolution, and the Geographic Spread of the Genus Homo. *Journal of Archaeological Research* 10(1):1–63.
- Stiner, M. C. (2006). *The Faunas of Hayonim Cave, Israel: A 200,000 Years Record of Paleolithic Diet, Demography, and Society*. Cambridge, Massachusetts:Peasbody Museum Press.
- Stiner, M. C. & Munro, N. D. (2002). Approaches to prehistoric diet breadth, demography, and prey ranking systems in time and space. *Journal of Archaeological Method and Theory* 9(2):181–214.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;
☒ Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
 2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
 3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
 4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
-